

Okul Öncesi Eğitimde Masal Anlatımına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi

Hamdiye AYDIN¹

Makale Bilgisi	Öz
Geliş: 27.07.2023 Kabul: 10.09.2023 Yayın: 30.09.2023	Masallar okul öncesi dönemde çocukların duygusal, fiziksel ve bilişsel gelişim gibi birçok gelişim alanına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca masallar aracılığıyla çocuklar temel insani çatışmaları, arzuları ve ilişkileri sağlıklı bir şekilde yönetebilme becerilerini öğrenebilmektedir. Çocuklar olayları kendi benzersiz bakış açısından analiz etme eğilimindedir. Başkalarının gerçekliği yorumlamasını umursamadan kendi dünyalarını yaşamaktadırlar. Dolayısıyla çocuklukta bu aşamada, olgunlaşmamış ve gelişmemiş insan zihnini masallar aracılığıyla etkilemek oldukça kolay hale gelmektedir. Çocukların gelişim ve becerilerine katkıları araştırmalarla ortaya koyulan masallar, okul öncesi eğitimde öğretmenler tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı, öğretmenlerin okul öncesi eğitimde masal anlatımına ilişkin görüşlerini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ilinde halen görev yapmakta olan yedi okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseniyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla okul öncesi öğretmenlerle gerçekleştirilen yüz yüze bireysel görüşmelerle toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler nitel araştırmalarda kullanılan betimsel analiz kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın bulguları, okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerinin masal anlatımının çocukların dil gelişimine katkısına odaklandığını göstermektedir. Bunun yanı sıra öğretmenler, yaratıcılık ve farklı bakış açılarının oluşması gibi bilişsel gelişim alanlarına katkılarını da vurgulamışlardır. Araştırma sonuçları, okul öncesi öğretmenlerinin çocukların gelişim düzeylerine uygun masallarla çocukların gelişim alanlarını destekleyebileceklerini düşündüklerini ortaya koymaktadır. Araştırmada elde edilen sonuçlardan hareketle öğretmenlere, ebeveynlere ve araştırmacılara bazı öneriler sunulmaktadır.

Examination of Teachers' Views on Fairy Tale Telling in Preschool Education

Article Info	Abstract
Received: 27.07.2023 Accepted: 10.09.2023 Online: 30.09.2023	Fairy tales contribute to many areas of development of children in the preschool period, such as emotional, physical and cognitive development. In addition, through fairy tales, children can learn basic human conflict, desires and relationship management skills in a healthy way. Children tend to analyze events from their own unique point of view. They live their own world without caring about others' interpretation of reality. Therefore, at this stage in childhood, it becomes quite easy to influence the immature and undeveloped human mind through fairy tales. Fairy tales, whose contributions to children's development and skills are revealed by research, are often used by teachers in preschool education. In this context, the aim of the research is to examine the views of teachers on fairy tale telling in preschool education. The study group of the research consists of seven preschool teachers who are currently working in the province of Istanbul. The research was carried out in the case study design, one of the qualitative research methods. The data of the research were collected through face-to-face individual interviews conducted with preschool teachers through a semi-structured interview form. The data obtained from the research were analyzed using descriptive analysis, which is used in qualitative research. The findings of the research show that the opinions of preschool teachers are focused on the contribution of fairy tale narration to children's language development. In addition, teachers also emphasized their contributions to cognitive development areas such as creativity and the formation of different perspectives. The research results reveal that preschool teachers think that they can support children's development areas with fairy tales suitable for children's development levels. Based on the results obtained in the research, some suggestions are offered to teachers, parents and researchers.

Keywords:

Fairy Tales, Preschool Education, Child Development.

¹ Sorumlu yazar, Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye, ORCID:0000-0003-2469-1443, o.aydin@me.com

Giriş

Okul öncesi eğitim, çocukların gelişim alanlarının çocukların gelişim, yaş ve bireysel özelliklerine uygun olarak hazırlanan etkinliklerle desteklendiği eğitim basamağıdır. Çocukların okulla ilk defa tanışması sebebiyle onların eğitim yaşamları için de son derece önemli bir başlangıçtır. Bu dönemin en verimli şekilde geçirilmesi ve çocukların bu dönemden en üst düzeyde fayda sağlayabilmesi ise çocukların bu eğitim basamağında karşılaşacakları öğretmenlerle yakından ilişkilidir. Öğretmenlerin çocuklara yaklaşımından çocuklara sunacakları etkinliklere kadar atacakları her bir adım bu süreci şekillendirmektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin okul öncesi eğitim kurumlarında çocuklara sunacakları eğitim fırsatları oldukça önemlidir.

Okul öncesi müfredatlar, çocukların gelişim aşamalarını dikkate alarak onların farklı alanlarda gelişimini desteklemeyi amaçlar. Masal anlatımı da bu müfredatların önemli bir parçasını oluşturabilir. Masal anlatımı, çocukların dil gelişimini, hayal gücünü, duygusal zekalarını ve sosyal becerilerini desteklemek için etkili bir araçtır.

Etkili bir eğitim programı, öncelikle çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun olmakla beraber, çocuğun içinde yer aldığı çevrenin özelliklerine, gerekliliklerine, çocuğun ve toplumun gereksinimlerine göre farklılaşmakta ve tüm bunlar doğrultusunda şekillenmektedir (Ayvalli ve Kök, 2020). Okul öncesi eğitim kurumları çocukların gelişim alanlarını bütüncül bir şekilde destekleme amacıyla olan kurumlar olarak Milli Eğitim Bakanlığı (2013) tarafından hazırlanan Okul Öncesi Eğitim Programı uygulanmaktadır. Okul Öncesi Eğitim Programı (MEB, 2013) okul öncesi dönemin önemi, okul öncesi eğitiminin temel ilkeleri, gelişim özellikleri, kazanımlar ve göstergeler, okul öncesi eğitimin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi başta olmak üzere birçok konuyu ele almaktadır. Öğretmenler için son derece önemli bir konu olan okul öncesi eğitimin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi konularında etkinlik çeşitleri ve açıklamalarına da programda yer verilmesi öğretmenlere yol göstermektedir. Okul Öncesi Eğitim Programına (MEB, 2013) göre okul öncesi eğitim sınıflarında öğretmenler Türkçe, Sanat, Drama, Müzik, Hareket, Oyun, Fen, Matematik, Okuma Yazmaya Hazırlık ve Alan Gezileri etkinliklerine yer vermektedir.

Okul öncesi Türkçe etkinlikleri, çocukların dil gelişimi, iletişim becerileri, duygusal ifade yetenekleri ve kültürel farkındalıklarını desteklemek amacıyla önemli bir rol oynamaktadır. Bu etkinlikler, çocukların dil becerilerini geliştirmelerine ve dilin anlamını, kullanımını ve ifade biçimlerini öğrenmelerine yardımcı olmaktadır.

Okul Öncesi Eğitim Programında (MEB, 2013) yer alan her bir etkinlik türü çocukların gelişim alanlarına katkı sunmanın yanı sıra çocukların öğrenme deneyimleri yakalamasını da sağlamaktadır. Çocukluk döneminde davranışsal, sosyal ve entelektüel gelişimin desteklenmesi oldukça önemlidir. Erken çocukluk döneminde gelişimin desteklendiği etkinliklerin düşünme süreçleri üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmaların sonuçları olumlu sonuçlar olduğunu göstermektedir (Arıcı, 2012). Okul öncesi eğitimde çocukların düşünme süreçlerini geliştirme ve gelişim alanlarını desteklemede Türkçe etkinliklerinin önemli bir yeri olduğu düşünülmektedir.

Okul öncesi eğitimde Türkçe etkinliklerinin yeri ve önemine dair bazı noktalar aşağıdaki gibidir:

- Dil Gelişimi ve Kelime Dağarcığı: Okul öncesi Türkçe etkinlikleri, çocukların kelime dağarcığını genişletmelerine yardımcı olmaktadır. Şarkılar, hikayeler, tekerlemeler ve oyunlar gibi etkinlikler, çocukların yeni kelimeleri öğrenmelerini ve kullanmalarını teşvik etmektedir.

- İletişim Becerileri: Etkinlikler, çocukların duygularını, düşüncelerini ve ihtiyaçlarını ifade etmelerine yardımcı olmaktadır. Grup içi etkileşimler, çocukların başkalarıyla nasıl etkili iletişim kuracaklarını öğrenmelerini sağlamaktadır.
- Dinleme ve Anlama Yetenekleri: Hikayelerin dinlenmesi ve anlatılması, çocukların anlama becerilerini geliştirmektedir. Hikayelerdeki olayları takip etme, ana fikirleri anlama ve detayları ayırt etme yetenekleri kazanırlar.
- Hayal Gücü ve Yaratıcılık: Şarkılar, hikayeler ve drama etkinlikleri, çocukların hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını beslemektedir. Bu etkinlikler, çocuklara farklı senaryolar oluşturma ve kendilerini ifade etme fırsatı vermektedir.
- Kültürel Farkındalık: Türkçe etkinlikleri, çocuklara yerel kültürel değerleri, gelenekleri ve dilin önemini öğretmektedir. Etnik kimliklerini ve dilin kültürel bağlamını anlamalarına yardımcı olmaktadır.
- Öz güven ve Sosyal Beceriler: Etkinlikler, çocukların kendilerini ifade etmeleri ve başkalarıyla etkili bir şekilde iletişim kurmaları için özgüven kazanmalarını sağlamaktadır. Arkadaşlarıyla iş birliği yapma ve paylaşma gibi sosyal becerileri geliştirmektedir.
- Okuryazarlığa Hazırlık: Okul öncesi dönem, çocukların okuryazarlık becerilerini geliştirmeye başladıkları bir süreçtir. Türkçe etkinlikleri, harfleri, sesleri ve kelimeleri tanımalarına yardımcı olurken, temel okuma ve yazma becerilerine de temel oluşturabilir.
- Eğlence ve Motivasyon: Eğlenceli etkinlikler, çocukların öğrenmeye olan ilgilerini artırabilir. Oyunlar, şarkılar ve drama etkinlikleri çocukların dikkatini çekerken öğrenmeyi daha eğlenceli kılar.

Özellikle resimli kitap ve dergiler okul öncesi dönemde dil gelişimini desteklediği gibi, çocuğun kendisini tanımasına, kendini bulmasına olanak sağlamakta, toplumsallaşmasına yardımcı olmakta, kimsesizliği azaltmakta, sanatsal ve kültürel deneyimler kazandırmakta; sevinç, neşe, keyif kısaca haz vermektedir (Ciravoğlu, 2000). Bu kapsamda çocuk edebiyatının önemli yazın ürünlerinden biri olan masallarla çocuklar okul öncesi eğitim ortamlarında sıkça rastladıkları kitaplar aracılığıyla tanışmaktadır.

Okul öncesi Türkçe etkinlikleri, çocukların temel dil becerilerini geliştirmeleri ve iletişimde etkili olmaları için çok önemlidir. Bu etkinlikler, çocukların zengin bir dil deneyimi yaşamalarına yardımcı olarak, ileriki eğitim hayatlarına güçlü bir temel oluştururlar.

Masalların çocukların öğrenme sürecine dâhil edilmesi gelişim alanlarına katkı açısından büyük bir öneme sahiptir. Çocukların üst bilişsel becerilerinin desteklenmesinin öğrenme sürecinde etkili olduğu ve sürekliliğinin sağlanmasıyla daha fazla olumlu etkilerini olacağı ifade edilmektedir (Akdeniz, 2007). Ayrıca çocuğun, içinde yaşadığı toplumun ahlaki ile insani değerlerini eğlenerek ve hoşça vakit geçirerek öğrenmesinde özellikle masalların önemli bir görev üstlendiği söylenebilir (Karatay, 2007). Masalların çocuğun ruhsal gelişimine, kendini tanımasına, özgüven duygusunun artmasına, yaşamın ekonomik, sosyal yanını tanımasına ve okuma alışkanlığı edinmesine (Dilidüzgün, 1996) ve dil gelişimine, ahlak gelişimine ve en önemlisi duygu gelişimine (Ayhan ve Arslan, 2014) de büyük katkısı olduğu belirtilmektedir.

Okul öncesi dönemdeki çocukları öğrenmeye hazırlayan, başka bir deyişle okul öğrenimine hazır duruma getiren araçlardan birisi onlara anlatılan masallardır (Oğuzkan, 2001). Okul öncesi dönemde çocuklara anlatılan masalların gerçekler içinde yaşayan günümüz çocuğuna uygun, ona ters düşmeyecek türden olması ve çağdaş bir anlayış verilmesi gerekmektedir (Köseler, 2009). Bu bağlamda okul öncesi öğretmenlerine büyük görev düşmektedir. Çocuklara eğitim ortamlarında sunacakları masallara ilişkin öğretmenlerin farkındalıklarının ve bilgilerinin olması oldukça önemlidir. Okul öncesi eğitimde öğretmenlerin masal anlatımına ilişkin mevcut görüşlerini

belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmada, masalın tanımının ne olduğundan çocukların gelişim alanlarına katkılarının neler olduğuna kadar masal anlatımına ilişkin farklı sorulara yer verilmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, okul öncesinde masal anlatımının çocuklar üzerindeki etkisinin öğretmen görüşlerine göre ortaya çıkan sonuçları araştırmak için nitel bir araştırma biçiminde oluşturulmuştur. Nitel araştırma çeşitlerinden biri olan durum çalışması deseni kullanılan çalışmada, masal anlatımının erken çocukluk döneminde yer alması ile eğitim sürecine ve hayatlarına olan katkıları araştırılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Durum çalışmasında nasıl ve niçin soruları temelinde araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olayı derinlemesine incelemeye ve olayı her yönüyle anlamaya imkân tanıyan araştırma yöntemidir.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Çalışma İstanbul ilinde farklı ilçelerinde halen aktif olarak görev yapmakta olan 7 okul öncesi öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Erken çocukluk döneminde yer alan çocuklarda masal anlatımı ile edindikleri geri bildirimlerin alınması amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel bilgilerini koruma amacıyla araştırmacı tarafından öğretmenlere katılımcı kodları (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6 ve Ö7) verilmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlere ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de gösterilmektedir

Tablo 1. Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

Görüşme kodu	Cinsiyet	Yaş	Kıdem Yılı	Masal Anlatıcılığı Eğitimi Alma Durumu
Ö1	Kadın	32	10	Var
Ö2	Kadın	37	3	Var
Ö3	Kadın	28	3	Yok
Ö4	Kadın	43	14	Var
Ö5	Erkek	41	17	Yok
Ö6	Kadın	27	1	Yok
Ö7	Kadın	25	1	Var

Tablo1’e göre çalışma grubu altısı kadın ve biri erkek olmak yedi okul öncesi öğretmeninden oluşmaktadır. Öğretmenlerin yaşları incelendiğinde yaş aralığının 25-43 arasında olduğu görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerden birisinin 17 yıl ile en fazla kıdem yılına sahip olduğu, ikisinin ise bir yıl ile en az kıdem yılına sahip olduğu belirlenmiştir. Son olarak öğretmenlerin masal anlatıcılığı eğitimi alma durumuna bakıldığında, öğretmenlerden dördünün eğitim aldığı ve üçünün eğitim almadığı tespit edilmiştir.

Veri Toplama Yöntemi

Bu çalışmada nitel bir yöntem olan durum çalışması niteliklerini taşıyan, veri toplama yöntemlerinden biri olan "görüşme" tekniği kullanılarak "masalın tanımı, masalın çocuklar üzerindeki etkileyici yönleri, ana dili öğretiminde masalların kullanılmasında yöntem ve teknikler, çocuklara masal kitapları önerirken dikkat edilen hususlar, masal anlatımı konusunda velilere görüş bildirimi ve masalların çocukların gelişimine katkıları " ortaya çıkarılmıştır. Çalışma için kullanılan

veri kaynakları birebir görüşme biçimde yansıtıcı diyaloglar şeklinde gerçekleşmiştir. Görüşmeler, görüşme formunda belirlenen sorular çerçevesinde ankete katılan kişilerden en az iki kişi arasında gerçekleştirilen ve belirli bir konu veya durum hakkında detaylı bilgi verme yöntemidir. Bütüncül bir yorumlamayı hedefleyen görüşme yöntemleri, çalışmanın amacına ve kaynakların mevcudiyetine bağlı olarak farklı şekilde tasarlanabilir. (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012).

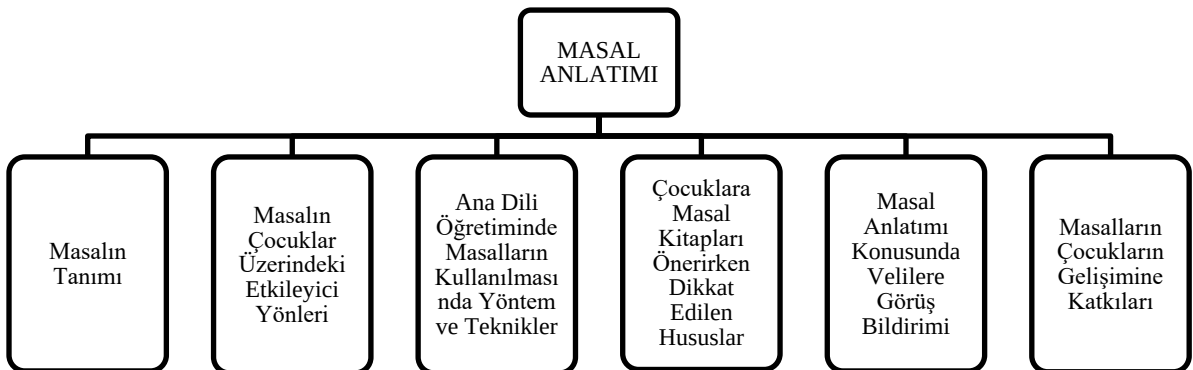
Araştırmada katılımcılardan elde edilen veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırmada yapılan görüşmeler İstanbul ilinde bulunan okul öncesi öğretmenlerle önceden belirlenen görüşme takvimine uygun bir şekilde yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin genellikle deneyim yılı fazla olan katılımcılarla daha uzun süre, deneyim yılı az olanlarla ise daha kısa süre sürdüğü tespit edilmiştir. Öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmeler ses kaydı olarak kaydedilmiştir. Öğretmenlerle araştırmacı arasındaki bireysel görüşmelerin kayıtları görüşme sonrasında dijital ortama aktarılmıştır. Görüşmeler genellikle 20-30 dakika arasında sürmüştür.

Verilerin Analizi

Nitel veriler analiz edilirken öncelikle veriler ham veriler olarak hazırlanmakta, daha sonra ham veriler üzerinden kodlar, kategoriler ve temalar oluşturulmaktadır. Bu araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz, bir nesnenin, olayın, durumun veya konunun ayrıntılı bir şekilde tarif edilmesini ve açıklanmasını içeren bir analiz türüdür. Bu tür analizlerde, söz konusu konuyu zengin ayrıntılarla anlatmak ve okuyucuya/izleyiciye canlı bir görsel deneyim sunmak amaçlanır. Betimsel analiz genellikle edebi eserler, sanat eserleri, doğal manzaralar veya insan davranışları gibi konuları incelemek için kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde araştırmacı tarafından araştırma tasarım sürecinde belirlenen tema ve kategorilere göre sunulan bulgular yer almaktadır. Araştırma okul öncesi eğitimde masal anlatımına ilişkin öğretmen görüşleri teması etrafında tasarlanmıştır. Araştırmanın bu tema etrafında belirlenen kategorileri ise Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1. Araştırmadan Elde Edilen Kategoriler

Şekil 1’de görüldüğü üzere okul öncesi eğitimde masal anlatımına ilişkin öğretmen görüşleri temasını açıklayan altı farklı kategori yer almaktadır. Bu kategoriler masalın tanımı, masalın çocuklar üzerindeki etkileyici yönleri, ana dili öğretiminde masalların kullanılmasında yöntem ve teknikler, çocuklara masal kitapları önerirken dikkat edilen hususlar, masal anlatımı konusunda velilere görüş bildirimi ve masalların çocukların gelişimine katkıları şeklindedir. Belirtilen bu kategoriler ayrı alt başlıklarda ele alınarak öğretmenlerin ifadeleriyle birlikte verilmektedir.

Masalın Tanımına Yönelik Bulgular

Masalın öğretmenler tarafından hangi biçimde tanımlandığına yönelik veriler elde edilmiştir. Öğretmen görüşleri doğrultusunda masalın tanımına ilişkin elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

“Gerçekte yaşanamayacak içsel bir yolculuktur.”(Ö1)

“Kişiyi zihnen içinde bulunduğu andan alıp farklı dünyalara götüren, başkalarının gözünden bakmayı öğreten hayal ürünü yaşanmışlıklar.”(Ö2)

“Masal, geçmişten günümüze halkın ağızdan ağıza aktararak oluşturduğu olağanüstü varlık ve hikâyeleri içeren öykülerdir.”(Ö3)

“Hayatın kendisi masal bir varmış bir yokmuş...” (Ö4).

“Eğitici-Öğretici Anonim hikâyeler.” (Ö5)

“Yıllarca dilden dile dolanmış, anonim, hayali konulara da yer veren bir anlatım türüdür.”(Ö6)

“Masal, bizi içinde olduğumuz zaman ve mekândan bambaşka görmediğimiz veya göremeyeceğimiz dünyalara götürebilen bir kapının anahtarıdır diye tanımlayabilirim.” (Ö7)

Çalışma grubunda yer alan okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin masalın tanımı ile ilgili görüşlerinin masalların hayali ve olağanüstü olaylardan oluştuğu yönünde yoğunlaştığı görülmektedir. Ayrıca masalı tanımlarken öğretmen görüşlerinin çocukların gelişim alanlarını da vurguladıklarını göstermektedir. Örneğin, Ö2 kodlu öğretmenin ifadesine bakıldığında öğretmenin bilişsel ve duygusal gelişim alanlarındaki katkılardan bahsettiği ortaya çıkmaktadır.

Masalın Çocuklar Üzerindeki Etkileyici Yönleri Kategorisine İlişkin Bulgular

Masalın etkileyici birçok yönü bulunmaktadır. Deneyim ve farklı görüş açılarına göre katılımcılar tarafından masalın etkileyici yönlerine yönelik ifadelerde bulunulmuştur. Öğretmen görüşleri doğrultusunda masalın öğrenciler üzerindeki etkileyici yönlerine ilişkin elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

“Hayvanların konuşturulması, masalsı öğelerin (periler, padişah, kraliçe, prenses gibi) kurgusundan etkilenmektedir.”(Ö1)

“Masallardaki karakterlerin anlatım sonunda neyle sonuçlandığından etkilenmektedir.”(Ö2)

“Masalların en etkileyici yönü basit olgu ve değerlerin doğaüstü olaylar ile ifade edilmesidir. Öğrencileri etkileyen de budur.”(Ö3)

“ kendilerinden bir şey buldukları ya da onların yapamadığı şeylerin kahramanlar tarafından yapılıyor olması...” (Ö4)

“ Fantastik gerçek hayatta olmayacak olay ve kahramanlardan...” (Ö5)

“Farklı ses tonlamalarıyla okumak, yüksek ses alçak ses dengesini sağlamak hem çocukların ilgisini artırıyor hem de daha fazla dikkatlerini verdiği için masalı daha rahat anlıyorlar.”(Ö6)

“Genellikle olağanüstü öğelerinden etkilenirler. Mitsel, sihirli, büyülu şeyler ilgilerini çeker. Kötü karakterleri de dikkat çekici bulurken onların kaybeden olması da hoşlarına gider.” (Ö7)

Çalışma grubunda yer alan okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin masalın çocuklar üzerindeki etkileyici yönleri kategorisi kapsamında masalların doğaüstü olaylar ve kahramanlar etrafında toplanmasının çocukları etkilediğini vurguladıkları belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenler sihirli bir dünya sunan masalların içerisindeki peri, büyü gibi fantastik unsurların çocukları etkileyen yönler olduğuna dikkat çekmiştir. Katılımcılar masalın öğrenciler üzerindeki etkileyici yönlerinin, hayali karakterler, doğaüstü olaylar, sihirli olayların gerçekleşmesi olduğunu belirtmiştir.

Ana Dili Öğretiminde Masalların Kullanılmasında Yöntem ve Teknikler Kategorisine İlişkin Bulgular

Ana dili öğretiminde masalın etkileyici olması önemli bir yere sahiptir. Ana dili öğretimi karşılıklı etkileşimle meydana gelmektedir. Öğretmen görüşleri doğrultusunda ana dili öğretiminde masalların kullanılmasında yöntem ve tekniklere ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

“Drama tekniğinden ve öğelerinden yararlanıyorum. Bunu yanı sıra şarkılardan yararlanıyorum.”(Ö1)

“Resimleri göstererek anlatma, drama, kukla.”(Ö2)

“Mimik ve drama destekli anlatım tekniklerini kullanıyorum.”(Ö3)

“Drama ve canlandırma yapma hikâye kahramanlarının yerine kendisini koyarak düşünme masal sonunu kendi istediği gibi tamamlatma bilmece ve tekerlemeler.” (Ö4)

“Anlatı, görsel materyaller, drama.” (Ö5)

“Sözcükleri doğru ve anlaşılır olmasına dikkat ediyorum. Farklı sözcükle karşılaşıldığında buluş yöntemini kullanarak ne anlama geldiğini ipuçlarıyla kendilerinin bulmasını sağlıyorum.”(Ö6)

“Atasözü ve deyimleri masallara serpiştirerek anlaşılmasını sağlıyorum, ikilemeleri ve yansıma sözcükleri kullanarak farkındalık kazanmalarını sağlıyorum. Mecaz anlamıyla kullandığım kelimelerle dilin mucizesini keşfetmeye başlamış oluyolar.” (Ö7)

Çalışma grubunda yer alan okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin ana dili öğretiminde masalların kullanılmasında yöntem ve teknikler ile ilgili görüşlerinin drama kullanımında yoğunlaştığını göstermektedir. Ayrıca öğretmenlerin masal anlatımında görsel materyaller kullanarak çocukların zihin dünyalarında canlandırmalarını sağladıkları belirlenmiştir. Öğretmenlerin sözcükler üzerinde de sıklıkla durdukları bu sözcüklerin anlamlarını keşfetmelerinde çocuklara yol gösterdikleri tespit edilmiştir.

Çocuklara Masal Kitapları Önerirken Dikkat Edilen Hususlar Kategorisine İlişkin Bulgular

Çocukların dikkatini çekebilecek, yaş ve ilgi alanlarına yönelik masal kitapları seçimi ilerleyen süreçte gelişim sürecinde masalın etkin kullanılan bir yöntem olmasını sağlamaktadır. Öğretmen görüşleri doğrultusunda çocuklara masal kitapları önerirken dikkat edilen hususlara ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

“Masalların içeriğine, konusuna dikkat ediyorum.” (Ö1)

“Yaşına uygun olmasına, öğretici olmasına” (Ö2)

“Öğrencinin gelişim dönemine bağlı edinmesi gereken erdemleri içeren konu ve hikâyeleri içeren masalları öneriyorum.” (Ö3)

“Masalın içeriği konusu, resimleri, yazı dili” (Ö4)

“Her çocuğun kendi ilgi isteği ve ihtiyacına dikkat ediyorum.” (Ö5)

“Masal kitabı önerirken ilk olarak çocukların gelişim özelliklerine uygunluğuna bakıyorum. Yazı boyutu, resimlerin çokluğu, sayfa sayısı, konusu dikkat ettiğim diğer özellikleri.” (Ö6)

“Dilinin çok ağır olmamasına, sade ve öz bir anlatımla olayların aktarılmış olmasına, içeriğinde onların düzeyini aşacak öğeler yer almamasına ve resimlemesinin ilgi çekici ve metinle uyumlu olmasına dikkat ediyorum.” (Ö7)

Çalışma grubunda yer alan okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin çocuklara masal kitapları önerirken dikkat edilen hususlar ile ilgili görüşlerinin çocuklarla ilgili dikkat edilen özellikler ve masallarla ilgili dikkat edilen özellikler etrafında toplandığı görülmektedir. Buna göre öğretmenler çocuklarla ilgili özelliklerde yaş, gelişim özellikleri, ilgi ve ihtiyaç unsurlarına dikkat ettikleri belirlenmiştir. Öğretmenler masallarla ilgili dikkat edilen özellikleri ise içerik, konu, öğreticilik, resim, yazı dili ve boyutu, sayfa sayısı ve resim-metin uyum şeklinde ifade etmiştir

Masal Anlatımı Konusunda Velilere Görüş Bildirimi Kategorisine İlişkin Bulgular

Masal anlatımında velilerin yer aldığı süreçlerde öğretmen ve veli uyumu oldukça önemlidir. Veliler öğretmenlerle birlikte hareket ettiğinde daha güçlü bir etkileşim ortaya çıkmaktadır. Öğretmen görüşleri doğrultusunda masal anlatımı konusunda velilere görüş bildirimine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

“Etkileşimli anlatımın daha faydalı olacağını önerebilirim.” (Ö1)

“Gündüz vakit bulamasalar bile her gece uyumadan önce çocuklarına masal anlatmalarını tavsiye ederim.” (Ö2)

“Çocukların karşılaştığı ilk edebî türlerden olan masallar, bireyin eğitimi ve öğretiminde önemli bir yer teşkil eder.” (Ö3)

“Küçük yaşlardan itibaren hatta bebeklik döneminde çocuklar masaldan mahrum kalmamalı. Her ebeveyn mutlaka çocuğuna masal anlatarak o büyüme anı yaşamalı çocuğununla geçireceğiniz en kaliteli zaman masal zamanı.” (Ö4).

“Anne ve Babalar masal anlatma konusunu gerçekten önemsemeli ve mutlaka çocuklarına masal anlatmalılar.” (Ö5)

“Ailecek yapılacak çok verimli bir aktivite. Çocukları hem sosyal hem de bilişsel olarak güçlendirmiş olurlar. Çocuklarına öğretmek istedikleri bir konu hakkında masal anlatmak öğrenme sürecini de kolaylaştıracaktır.”(Ö6)

“Masal çocukların hayal dünyalarını, yaratıcılıklarını besleyecek çok önemli bir unsur olduğu için çocuklarıyla geçirdikleri zamanlarda bunu faaliyet olarak gerçekleştirmeleri sonrasında onun üzerine konuşmaları çok önemli. Aynı zamanda kültürel bir miras olduğu için nesilden nesile aktarılması gereken önemli bir değer.” (Ö7)

Çalışma grubunda yer alan okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin masal anlatımı konusunda velilere görüş bildirimini çocuk açısından faydalarına ve masal etkinliğinin nasıl yapılması gerektiğine odaklanarak yaptıkları görülmektedir. Öğretmenler çocuk açısından faydalarına odaklanırken en çok çocuğun gelişimine olan katkılarına vurgu yapmıştır. Masal etkinliğinin nasıl yapılması gerektiğine ilişkin ise öğretmenler ebeveyn-çocuk etkileşimine odaklanan görüşler belirtmişlerdir.

Masalların Çocukların Gelişimine Katkıları Kategorisine İlişkin Bulgular

Masalın çocukların gelişimine katkıları birçok açıdan farklılık gösterebilmektedir. Hayal dünyalarının daha geniş olması ve dil gelişimi gibi temel gelişim alanlarına katkısı bulunmaktadır. Öğretmen görüşleri doğrultusunda masalların çocukların gelişimine katkılarına ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

“Masalların gelişimin birçok alanında kuşkusuz ki faydası çoktur. Çocukların yaratıcılıklarını, hayal güçlerini arttırırken alıcı dil ve verici dil becerileri ile sosyal-duygusal becerilerini de desteklemektedir.”(Ö1)

“Hayal dünyalarını geliştirir, farklı bakış açısı kazandırır, dil gelişimini destekler, yeni kelimeler öğrenmesini sağlar, dinleme becerilerini geliştirir.”(Ö2)

“Çocuklara kazandırılmak alışkanlıkların ve öğretilmesi hedeflenen erdemlerin daha kalıcı ve zevkle verilmesinde masallar bir eğitim aracı olarak kullanılabilir.”(Ö3)

“Dil gelişiminin yanında masalların öğretici eğitici hatta iyileştirici bir yanı da vardır.”(Ö4)

“Anne ve babalar masal anlatma konusunu gerçekten önemsemeli ve mutlaka çocuklarına masal anlatmalılar.” (Ö5)

“Çocuklar hayal dünyalarının, yaratıcılıklarının en fazla olduğu dönemler. Masalda bu süreçte onların zihinsel gelişimlerine katkı sağlıyor. Hem dinleme becerisi kazanırken hem de sosyal anlamda kendisi de anlatmaya başladığında ilerleme sağlanıyor.”(Ö6)

“Yaratıcılıklarını besleme konusunda oldukça önemli çünkü bir anda hiç beklemedikleri bir şey oluyor ama şaşkına dönebiliyorlar. Bunun yanında kelime hazinesi ve dil gelişimi bakımından çok geliştirici buluyorum.” (Ö7)

Çalışma grubunda yer alan okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin masalların çocukların gelişimine katkıları ile ilgili görüşlerinin gelişim alanları etrafında toplandığı belirlenmiştir. Ancak öğretmenlerin en çok üzerinde durdukları gelişim alanının dil gelişimi alanı olduğu dikkat çekmiştir. Bunun yanı sıra masalların bilişsel gelişim, duygusal gelişimi ve sosyal gelişim alanlarına katkıları da öğretmenler tarafından dile getirilmiştir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Öğretmenlerin okul öncesi eğitimde masal anlatımına ilişkin görüşlerini inceleme amacıyla yapılan bu araştırmanın bulguları yedi okul öncesi öğretmeniyle gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin ifadeleri, okul öncesi eğitimde masal anlatımına ilişkin öğretmen görüşleri teması altında toplanmıştır. Okul öncesi eğitimde masal anlatımına ilişkin öğretmen görüşleri teması ise masalın tanımı, masalın çocuklar üzerindeki etkileyici yönleri, ana dili öğretiminde masalların kullanılmasında yöntem ve teknikler, çocuklara masal kitapları önerirken dikkat edilen hususlar, masal anlatımı konusunda velilere görüş bildirimi ve masalların çocukların gelişimine katkıları olmak üzere altı farklı kategoriden oluşmuştur.

Çalışma grubunda yer alan öğretmenler, masalın tanımı kategorisinde masalın hayali ve olağanüstü olayların, gözümüzün görmediği ve zihnimizde canlandırdığımız bir anahtar olduğunu belirtmiştir. Çılgın (2007) masalın hayaldeki hikâye olduğunu ve insanın geniş hayal gücünü yansıttığını ifade etmektedir. Ayrıca masalın öğrenciler üzerindeki etkileyici yönleri kategorisinde öğretmenler hayali karakterler, doğaüstü olaylar, sihirli olayların gerçekleşmesi noktalarına odaklanmıştır. Yılmaz (2012) masalların toplumlarda kültürel ve ahlâkî değerlerin hayal ürünleriyle ve doğaüstü kahramanlarla dinleyicilere iletildiğini belirtmektedir. Ana dili öğretiminde masalların kullanılmasında yöntem ve teknikleri kategorisinde, drama, görsel materyaller, açık ve sade bir anlatım dili ve mecaz kavramların kullanımı olduğu ifade edilmektedir. Uç (2022) masalın ana dili öğretiminde Türkçe etkinlikleri ile birlikte uyumlu bir biçimde ele alınması gerektiğini belirtmektedir. Masalın ilgi çekiciliği sınıf içerisinde diyalogları artıracak düşünülürken ana dilin öğreniminde daha etkili olacağı savunulmaktadır. Çocuklara masal kitapları önerirken dikkat edilen hususlar kategorisinde içerik, yaşa ve gelişimlerine uygunluk, yazı boyutu, anlatım dili öne çıkmaktadır. Yardımcı ve Tuncer (2000) okul öncesi dönemde olan çocuklara anlatılan masalların, gerçeklik özellikleri barındırması, günümüz çağına uygun olması gerektiğini belirtmektedir. Masal anlatımı konusunda velilere görüş bildirimleri kategorisinde öğretmenler etkileşimli, gece yatmadan önce yapılması, çocukların gelişiminde önemli bir yere sahip olduğu, kaliteli geçirilecek zaman, kelime hazinesi ve dil gelişimi için önemli olduğunu ifade etmiştir. Müfredat kazanımlarından uyarlanmış, şarkı ve müzikle zenginleştirilmiş masalları çocuklara sunan Akın ve Narin (2020) yaptıkları çalışmada, müzikle zenginleştirilmiş masalların birleştirilmiş sınıflardaki ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin program performansı üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Velilerle uygun biçimde yürütülen uygulamaların çocuklar üzerinde daha etkin olduğu ifade edilmektedir. Masalların çocukların gelişimine katkıları kategorisinde ise yaratıcılık, dil gelişimi, farklı bakış açısının oluşması, zihinsel gelişim, dinleme becerisi, kelime haznesinin gelişimi olduğunu belirtmiştir.

Çocukların ilk karşılaştığı edebi türler masallardır. Masallar anlatıma dayalıdır, kendi mantığı vardır ve tüm kültürlerde çocuk edebiyatının ilk ve en önemli kaynağı olarak kabul edilir (Şahin, 2011). Masalların eğitimdeki en önemli görevi, çocuklara güzel kahramanlık örnekleri göstererek manevi dünyalarını geliştirmek ve karşılaştıkları sorunları aşarak onları hayata hazırlamaktır (Arıcı, 2008). Bu durumda masal anlatımı içeren etkinlikler çocuğun gelişim alanlarını destekleyecektir. Nitekim Şimşek ve Şimşek (2020) yaptıkları çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin eğitim ortamlarında en sık kullandıkları metin türlerinin hikâye ve masal olduğu sonucuna varmışlardır. Araştırmada öğretmenler masal anlatmanın çocukların gelişimine yardımcı olduğunu vurgulamış ve sınıf ortamında sıklıkla masal anlattıklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmanın sonuçlarına benzer şekilde Şahin (2011) yaptığı araştırmada, öğretmenlerin sınıf ortamında hikâye anlatırken benzer yöntemleri kullandıklarını, daha uygun tonlama, sesli okuma, tamamlama,

animasyon, seslendirme, kukla gösterisi ve anlatımı kullandıklarını tespit etmiştir. Masal anlatma etkinlikleri için resim kartları. Masal anlatırken animasyon, kelime seçimi, beden dili kullanımı, tonlama ve vurgunun konuşmanın akışına göre sunulması oldukça önemlidir (Güleryüz, 2006; Yalçın ve Aytaş, 2003). Bu yaklaşımın öğretmenler açısından önemi, öğretmenlerin araştırmalarında hikâye anlatırken dramayı sıklıkla kullanması ile açıklanabilir. Şahin (2011) öğretmen görüşlerine dayanarak yaptığı araştırmada öğretmenlerin çocukların masal kahramanlarından etkilendiklerini belirttiklerini tespit etmiştir. Ayrıca bu etkinin cinsiyete göre de farklılık gösterdiği, erkeklerin 'güçlü' gibi karakterlerden, kızların ise 'prenses' gibi karakterlerden daha fazla etkilendikleri belirlendi. Bu bağlamda masal kahramanlarının yatak örtüsü, terlik, çanta, ayakkabı gibi cinsiyete göre çocukların kullandığı pek çok eşyayı süsleyerek ticari bir alan oluşturduğu bilinmektedir (Yalçın ve Aytaş, 2003). Şahin'e (2011) göre mevcut araştırma bulgularına benzer bir sonuç da öğretmenlerin çocukların doğaüstü güçlerden etkilenmesi ve masal içerikleri üzerinde yoğunlaşmasıdır. Çocukların doğaüstü güçlerden etkilenmesi, onların masallara yardımıyla rüyadan gerçeğe geçmelerini ve gerçeği hayalleriyle karşılaştırarak gerçeği ortaya koymalarını sağlar (Yalçın ve Aytaş, 2003).

Sonuç olarak masallar okul öncesi dönem çocuklarının gelişim alanları için etkili ve önemli bir araçtır. Masallar çocukları tüm gelişim alanlarında desteklemeye yardımcı olurken, çocuklara birçok beceri kazandırmaktadır. Bu bağlamda okul öncesi öğretmenlerinin eğitim ortamlarında sıklıkla masal içeren etkinlikler planlaması önemlidir. Ayrıca çocukların etkinliklerden en üst düzeyde fayda sağlayabilmeleri için etkinliklerin planlama aşaması kadar uygulama ve değerlendirme aşamalarının da özenle hazırlanması gerekmektedir. Öğretmenler masal seçimleri sırasında çocukların yaş, gelişim, ilgi ve ihtiyaç gibi özelliklerini göz önünde bulundurmalıdır. Ebeveyn-çocuk etkileşimini artırmada masalların iyi birer aracı olduğu unutulmamalı ve ebeveynler çocuklarla birlikte masal okuma, masal anlatma vb. etkinlikler yapmaları konusunda teşvik edilmelidir. Bu araştırma okul öncesi öğretmenlerinin görüşleriyle sınırlıdır. Farklı branştaki öğretmenlerin, farklı eğitim-öğretim düzeylerindeki masal anlatımına ilişkin görüşlerini inceleyen araştırmalar planlanarak çocukların gelişim özelliklerine dayalı kıyaslamalar yapılabilir.

Kaynakça

- Akdeniz, S. (2007). *Bir 'Masal Metinleri İnceleme Modeli' önerisi ve uygulaması*. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı.
- Akın, E. ve Narin, A. (2020). Birleştirilmiş sınıflarda müzikle zenginleştirilmiş masalın ders başarısı üzerindeki etkisi. *EKEV Akademi Dergisi*, 0(82), 45-60.
- Arıcı, A. F. (2008). Eğitimde masalın yeri. *İlköğretmen Dergisi*, 17, 6-9.
- Ayvalı, M. ve Kök, E. E. (2020). Okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf içi uygulamalarında yer verdikleri etkinlik türlerinin sıralama yargıları kanunuyla ölçeklenmesi. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(1), 1-15.
- Arıcı, A.F. (2012). *Masalın sesi*. Pegem Akademi.
- Ayhan, M. S. ve Arslan, M. (2014). Edebi metin olarak masalların yabancılara Türkçe öğretiminde dilsel ve kişisel becerilerinin gelişimine etkisi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 543-559.
- Çetinkaya, F. Ç. ve Sönmez, M. (2019). Masal anlatımının ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin konuşma prozodilerine etkisi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 14(2), 297-308.
- Çılgın, A. 2007. *Çocuk edebiyatı*. Morpa Yayınları.
- Ciravoglu, Ö. (2000). *Çocuk edebiyatı*. Esin Yayınevi.

- Connor, C. M., Morrison, F. J. ve Slominski, L. (2006). Preschool instruction and children's emergent literacy growth. *Journal of Educational Psychology*, 98(4), 665-689.
- Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş çocuk yazını-yazın eğitime atılan ilk adım*. Yapı- Kredi Yayınları.
- Güleryüz, H. (2006). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Pegem Akademi.
- Görgü, A. T. (2007). *Masalların çocuğun bilişsel ve duyuşsal gelişimine katkısı*. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı.
- Helimeoğlu Y. M. (2009). *Masallar ve eğitimsel işlevleri*. Cumhuriyet Kitapları.
- Huebner, C. E. ve Payne, K. (2010). Home support for emergent literacy: Follow-up of a community-based implementation of dialogic reading. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 31(3), 195- 201.
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3). 463-475.
- Köseler, F. (2009). *Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. MEB.
- Mert, E. L. (2012). Anadili eğitimi – öğretimi sürecindeki çocuk yazını ürünlerinden yararlanma ve masal türüne yönelik bazı belirlemeler, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 1-12.
- Oğuzkan, A. ve Ferhan O. (2001). *Çocuk edebiyatı*. Anı Yayıncılık.
- Sakaoğlu, S. (2016). *Masal araştırmaları*. Akçağ Yayınları.
- Şahin, M. (2011). Masalların çocuk gelişimine etkilerinin öğretmen görüşleri açısından incelenmesi. *Millî Folklor*, 23(89), 208-219
- Şimşek, E. E. ve Şimşek, B. (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin Türkçe etkinlikleri uygulamalarına yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies- Education*, 15(3), 2085-2100.
- Walker, S. (2010). Young people's mental health: The spiritual power of fairy stories, myths and legends. *Mental Health, Religion & Culture*, 13(1), 81- 92.
- Yakıcı, A., Yücel, M., Doğan, M. ve Yelok, V. S. (2011). *Üniversiteler İçin Türkçe-1 Yazılı Anlatım* (6. baskı). Gazi Kitabevi.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2003). *Çocuk edebiyatı*. Akçağ Yayınları.
- Yemenici, İ. A. (2019). *Türkçe öğretiminde masallarla yapılan etkinliklerin dinleme becerilerine etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.